

Из дипломатическите архиви

ДОКЛАД ЗА ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ПРЕЗИДЕНТА К. КАРАМАНЛИС И МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛЯ А. ПАПАНДРЕУ*

Акад. Николай Тодоров

Напоследък отново на политическата сцена на Гърция изпъкна диалогът между президента К. Караманлис и министър-

* Представеният на вниманието на читателите на списанието документ е от началото на 80-те години и е посветен на сложните перипетии във взаимоотношенията на „двамата големи“ в политическия живот на Гърция след Втората световна война – К. Караманлис и А. Папандреу – като лидери на две противостоящи политически формации („Нова демокрация“ и ПАСОК) и като водещи ръководители на държавата. Те се разгръщат във време, когато се осъществява първият мирен преход във властта след свалянето на „режима на полковниците“ през 1974 г. и първото управление на ПАСОК.

Докладът е дело на акад. Н. Тодоров – един от малкото „неноменклатурни“ посланици на България, изтъкнат учен и експерт по балкански проблеми, създател и ръководител на два научни института – Институт по Балканистика и Институт за външна политика.

На базата на личните си контакти с високопоставени представители на политическия елит на Гърция, на отличното познаване на процесите, личностите и събитията в Гърция, акад. Н. Тодоров представя някои неща „от кухнята“ на взаимоотношенията между лидерите на страната; основните проблеми, по които се очертават противоречия и се концентрира „критична маса“; въздействието (дискретно и директно) на вътрешни и външни фактори и сили. Прави се съпоставителен и критичен анализ на процесите, проблемите и събитията, като се избягват еднопосочните и еднозначни оценки или квалификации, предоставят се теми и възможности пред ръководителите на балканските държави и дипломация за адекватни действия спрямо Гърция. (Бел. на доц. д-р Антон Първанов)

председателя А. Папандреу, понякога директен, в повечето случаи косвен и прикрит. Кулминационната точка на подобен род прояви бе посещението и речта на К. Караманлис в Каламата, което даде повод за продължителни разговори и постави на дневен ред въпроса за отношенията между двамата ръководители на Гърция и за отражението им върху гръцкия политически живот. Един първи реванш А. Папандреу потърси в честването с масов митинг на освобождението на Янина, където той също произнесе голяма реч. Предвид предстоящото посещение на К. Караманлис в София, ще се опитам да анализирам тези отношения на фона на проблемите, пред които е изправена страната в настоящия момент.

Един такъв анализ се налага и поради очакваното с голямо нетърпение развитие на няколко жизнени за страната въпроси, върху които е приковано вниманието на цялата общественост: девалвацията на гръцката драхма и очакваните от това последствия, отражението на трудностите в икономиката върху различните слоеве от населението и не на последно място развитието в „Нова демокрация“ след завръщането на Е. Авероф, преговорите за американските бази, които навлизат в решителната си, а не е изключено и последна фаза. Всичко това мобилизира усилията и на правителството, и на опозицията, главно в лицето на „Нова демокрация“, до степен да се оставят на позаден план временно не по-малко важни национални въпроси, включително гръцко-турските отношения и кипърския въпрос.

Въпросът за характера на отношенията между двамата ръководители не е нов – той възникна от момента на идването на първото в Гърция социалистическо правителство на власт. Досега и двамата даваха достатъчно гаранции за привързаността си към парламентарния режим, всеки от тях съзнавайки и прилагайки своите функции, избягвайки стълкновенията помежду си. И това, че въпросът за личните отношения между тях излезе отново на преден план, се дължи според мен не толкова на някакво действително негативно изменение в техния характер, колкото на умишлено разигравани сценарии за „внезапни предварителни избори“, „за коалиционно правителство“, които наложиха тяхната лична намеса. (Не смятам обаче, че на тези

политически комбинации са били чужди близките сподвижници на двамата ръководители, а кой знае — може би самите те.) Повече това, както и голямата политическа демонстрация на К. Караманлис с отиването му в Каламата и произнесената там реч дадоха отново повода да се говори и пише, че между двамата ръководители съществуват „проблеми в отношенията“, особено що се отнася до големите вътрешни и външнополитически въпроси или по начините, по които правителството ги решава или ще се стреми да ги реши в близко бъдеще.

Основната цел на подобен род публикации за „възникнали отношения“, до голяма степен дирижирани от десницата, очевидно е насочена към това, да се предизвика действително проблем в техните отношения с произтичащите от това последици за страната. Ръководни кадри на ПАСОК не изключват вероятността цялата тази кампания да се ръководи от една личност, без да я споменават поименно, известна с връзките си с журналистически фактори от десницата. Има признаци също така, които се споделят и от представители на правителството, че за публикации от подобен род на Запад, каквито напоследък не са малко, решителна роля играе ционисткото лоби, което по думите на генералния секретар на Арабската лига Шадли е „започнало икономическа и политическа война срещу гръцкото правителство“.

А. Папандреу вече нееднократно по косвен и пряк начин осъди тази тактика, преценявайки я за особено опасна и свързвайки я с критичната фаза, в която навлизат гръцко-американският диалог за базите, както и отношенията на Гърция с НАТО и Турция. Нея той обяснява и с усилията на „реакционните сили“ да се упражни натиск, в случай на отказ да се приемат американските планове, които не съвпадат с националните интереси на Гърция. Такъв натиск вътре в страната би могъл да упражни единствено Караманлис, ако бъде вкаран в политическата игра, което тези сили се опитват да направят.

Внимателният анализ на отношенията между двамата ръководители показва, че личните им отношения продължават както винаги да се характеризират с взаимно уважение пред външни хора. К. Караманлис не е пропуснал при удобен слу-

чай, дори и в частни разговори да ирязява мнението си, че А. Папандреу независимо от „трудното съвпадение“ (има предвид Караманлис президент и социалистическо правителство на власт) „върви добре“ и успява да преодолява „висящи от години проблеми. Подобно мнение Караманлис е споделил и по повод решението на правителството да разреши свободно репатриране на политемигрантите от социалистическите страни. Наред с това К. Караманлис, противно на тези, които използват името му срещу ПАСОК, очевидно съзнава, че А. Папандреу и в предизборния период, и след това отхвърля мисълта за създаването на конституционни проблеми и кризисни ситуации около институцията на президента. И двамата основателно основават своите отношения на взаимното разбиране, че парламентарната демокрация следва да се запазва в най-трудните моменти и че страната има нужда в настоящия критичен момент и от тях двамата.

○ Независимо обаче от този осъзнат и налаган като ръководен принцип в отношенията между Караманлис и Папандреу, в съвършено интимен кръг и двамата дават израз, вече не така рядко, на отегчението и раздражението си. Аз имах вече случай да информирам, че А. Папандреу е изразил недвусмислено убеждението си, че „главата на опозицията“ срещу него е К. Караманлис, че той я организира и насочва, което затруднява борбата с нея и изобщо с десницата. К. Караманлис от своя страна не скрива раздражението си от постоянното прехвърляне на отговорността за беди в Гърция върху неговото управление, както и от „излишното, неотговарящо на гръцките национални интереси“ идеологическо и политическо заангажиране с проблемите на Полша и Палестина, което водело до охлаждане на отношенията със Запада и до изолация на Гърция.

Като имам предвид всичко това, считам, че не са съвсем без основание изразяваните мнения, че в близките месеци отношенията между двамата гръцки ръководители могат да бъдат поставени на сериозни изпитания по няколко причини, на които ще се спра накратко:

1. *Външнополитическите проблеми*, които стоят за решаване от правителството в близките месеци, и най-вече за гръцко-американски

риканските отношения, отношенията с НАТО и ЕИО, гръцко-турските противоречия и др. са били винаги обект на особено внимание от страна на К. Караманлис – и като министър-председател, а още повече сега като президент, при правителство на социалисти на власт. Той не може да не се безпокои от тяхното развитие в насока извън тази, чертана дълги години от самия него. Тук възниква въпросът дали А. Папандреу би се решил на нещо такова, което действително ще е повод за намеса от страна на К. Караманлис, използвайки предоставената му от конституцията власт на президент, включително да налага вето:

а) *Отношенията с НАТО* без съмнение не са такива, каквито бяха при правителствата на „Нова демокрация“. На редица сесии на НАТО, на различно равнище, включително и на най-високо, гръцкото правителство зае позиции, диференциращи се от тези на западните си съюзници – по санкциите спрямо Полша и СССР, по Афганистан, Близкоизточната криза, по инициативите и предложенията на социалистическите страни, включително и по последната Декларация на Варшавския договор от Съвещанието в Прага и др. При редица случаи то отказа да участва в ученията на НАТО, провеждащи се включително и на гръцка територия. Но независимо от това, както и от изявленията на Папандреу за установяване на „специален тип по-разхлабени връзки“ с НАТО, за „предварителни условия за установяването на щаба в Лариса“ и др., няма признаци, че правителството се ориентира към изваждане на страната от военната организация на НАТО. А само такава крайна мярка би могла да предизвика реакцията на К. Караманлис.

б) Понастоящем К. Караманлис не се ангажира с каквито и да са изявления по въпроса за преговорите за *американските бази* независимо от факта, че те навлязоха в решителната си фаза. Това би могло да се приеме като даване възможност на А. Папандреу за по-свободно маневриране, включително и за приемането на хронодиаграма за премахването им. Сам Караманлис се е отдалечил значително от САЩ, за да се очаква неговата интервенция в тяхна полза. Остава да се мисли чисто хипотетично – в случай на неподписване на споразумение за базите и ако А. Папандреу евентуално реши да предприеме

някакви по-крути мерки, какво ще бъде отношението на Караманлис. Естествено е да се очаква, че той не би се съгласил да допусне крайно изостряне на отношенията със САЩ, което би повлияло в насока влошаване отношенията и със Западна Европа. Съзнавайки добре това, въпрос е дали самият Папандреу би се решил на такъв ход.

в) Развитието на *отношенията на Гърция с ЕИО* в последно време по-скоро сближиха двамата ръководители, след като А. Папандреу прие принадлежността на Гърция към Общността и направи редица изявления, че страната остава в нея, независимо от някои неблагоприятни разпоредби. Меморандумът на гръцкото правителство, съдържащ искания за по-справедливо третиране на страната в ЕИО, една част от които се приеха, а други са в процес на преговори с малък шанс да бъдат приети, се прие по принцип от К. Караманлис благосклонно. А. Папандреу под натиска на К. Караманлис окончателно престана да говори за референдум за оставане в Общността, за което беше необходима решаващата дума на Президента.

г) По големия национален проблем за *отношенията с Турция*, свързан с Егея и Кипър, и двамата ръководители създават твърде ясно необходимостта от единство, предвид „експанзионистичната“ политика на Турция. При това Караманлис напълно споделя отказа на Папандреу да приеме диалога с Турция, преди да бъдат прекратени всякакви прояви на нейни предизвикателства и да бъде приложен в пълна мярка договореният „мораториум“ между двете страни. Приливите и отливите в отношенията, създаването на временни напрежения Караманлис отнася за сметка на темперамента на А. Папандреу и желанието му с тях да отклонява общественото мнение от вътрешните проблеми, които не може да реши.

д) Тук не разглеждам въпроса за *безядрената зона на Балканите*. Позицията на А. Папандреу е ясна, потвърждавана многократно в неговите изявления, повторена и в речта му в Янина. А. Папандреу очевидно постепенно се отказва от мисълта за едностранен отказ от премахването и неизползването на ядреното оръжие и боеприпаси, складирани на гръцка територия. Като аргумент за този отказ се счита виждането на пра-

вителиството и на Папандреу, че складираното на територията на Гърция ядрено оръжие е под режима на т. нар. двоен ключ, т.е. то не би могло да се използва без неговото категорично съгласие. Освен всичко друго, ядреното оръжие нямало връзка нито с въоръжените сили на САЩ, нито с американските бази, в които между другото, съгласно неотдавнашните изявления на Папандреу, такова не съществува, нито ще се позволи да се складира. Вместо един едностранен отказ от ядреното оръжие, Папандреу продължава да декларира желанието си за превръщането на Балканите в безядрена зона в случай, че това бъде прието от балканските страни.

За мнението на К. Караманлис по този въпрос знаем малко, но очевидно то съвпада с това, което споделях в разговори с мен лидерите на „Нова демокрация“ и неговият съветник П. Моливиатис, за което ви информирах. Всички те считат, че и едностранният отказ, и безядрената зона не биха допринесли с нищо за укрепване сигурността на страната и не биха я спасили от ядрен удар при евентуален всеобщ конфликт. Освен това считат тази идея за неосъществима, главно предвид евентуалния отказ на Турция да се присъедини към безядрената зона.

От всичко, изложено по-горе, става очевидно, че по външнополитическите въпроси не би следвало да се очаква по-сериозен сблъсък между двамата ръководители. К. Караманлис притежава достатъчно политическа мъдрост, за да прецени, че Гърция и при А. Папандреу остава и ще остане в Европейската общност, в Атлантическия съюз, че продължава в пълна степен да „принадлежи на Запад“, макар правителството по определени поводи да дава признаци на отклонения от общо следваната от Запада политика.

2. Що се отнася до следваната от правителството *икономическа и социална политика*, счита се, че К. Караманлис споделя една част от приетите от правителството мерки, доколкото те са насочени към завръщане към определени и изпитани класически икономически принципи, изискващи от всички въздръжаност, жертви и увеличаване производителността на труда и конкурентоспособността на гръцката продукция. Той и неговите хора често напомнят, че по времето, когато е бил минис-

тър-председател, Караманлис е заложил основите на редица от положенията, които ПАСОК се опитва сега да представи за новаторство или за предпоставки на социалистически подход. Под формата на шега Караманлис споделил, че в действителност той национализирал повече от Папандреу. Някои тълкуват това като форма на успокоение, че А. Папандреу не ще посегне на имащите класи, които виждат в лицето на Караманлис като президент сигурен гарант за защита на своите интереси. Доколкото все пак у Караманлис има недоволство от икономическата политика, то не се поражда от конкретно обявените мерки, а от недостатъчната им ефективност.

а) На 11 януари т.г. правителството обяви решението си да девалвира гръцката драхма по отношение на щатския долар и някои други западни валути с 15.5%. Преобладава мнението, че необходимостта от девалвация е била внушена на правителството от група икономически експерти, посетили Гърция в началото на януари т.г. по покана на Гръцката национална банка, като единствено възможна, крайна мярка за намиране изход от трудното икономическо състояние на страната и за „балансиране на бюджета“.

Първоначално девалвацията бе приета с изразено и открито недоволство; включително и от онези, които се очакваше да бъдат облагодетелствани от нея. Започнаха да се появяват и първите признаци на негативните последствия от нейното прилагане. С бърз темп, независимо от крутите полицейски и други мерки и контрол, започнаха да се развихрят спекулата и черната борса на вътрешния пазар. Това намери израз най-вече в непрекъснатото и неподдаващо се на контролиране от правителството увеличаване на цените на редица, в това число и основни стоки – вносни и местни. Вече се забелязва и липса на някои основни продукти, лекарства и други, повечето укривани умишлено.

Трудно е да се прогнозира какъв ще е бъдещият ефект от тази мярка на правителството, характеризирана като крайна. Предполага се, че какъвто и да бъде, неговата проява ще започне от второто тримесечие на т.г. Постепенно обаче мнението, че това бе една необходима мярка на правителството,

започва да се налага. Отговорни лидери на „Нова демокрация“, с които говорих, не отричат значението на тази мярка, но намират, че правителството е толкова закъсняло с нея, че е трябвало да я придружи и с други мерки. Дори Г. Ралис характеризира новата икономическа политика на правителството като общо взето правилна при сегашните условия, за да се преодолеят някои неблагоприятия от първите месеци от управлението на ПАСОК. С известни резерви може да се направи изводът, че девалвацията на драхмата се прие като наложителна мярка от мнозинството гърци.

б) По време на проведената в Атина от 16 до 19 февруари т.г. по инициатива на ГСЕС международна конференция на тема: „Безработица, заетост, производителност, трудови отношения“ бяха изнесени редица доклади, в центъра на които се поставяше *проблемът за безработицата*. Изнесените данни показват, че безработицата в Гърция взема по-застрашителни размери и се очертава да се превърне в един от най-острите проблеми, с които ще се сблъсква правителството на ПАСОК в следващите години. Броят на безработните в Гърция вече надхвърля 250 000 души, което представлява около 7–8% от активното население на страната. Процентът на безработните в градските центрове е още по-голям. Съгласно данни на Националната статистическа служба на Гърция през зимните месеци на 1983 г. безработицата в големите промишлени центрове е достигнала 10%.

Още по-остро стои проблемът за безработицата сред младото поколение. Процентът на безработните до 30-годишна възраст представлява 63% от общия брой на безработните.

В изказването си пред конференцията Управителят на Организацията за заетостта на работната сила Т. Кацаневас (зет на А. Папандреу) подчерта, че макар и с малко по-бавни темпове и през 1983 г. безработицата в Гърция ще продължава да нараства. През годината ще се появят за първи път на трудовата борса още 170 000 души. От тях само 70 000 ще намерят работа, заемайки местата на излизащите в пенсия. Следователно само за задържане на нивото на безработицата на равнището на 1982 г. е необходимо да се създадат 80000 нови работни места.

Правителството се надява, че в рамките на държавните инвестиции през 1983 г. ще се създадат около 45 000 нови работни места, а от инвестициите в частния сектор – около 30 000. Цифрите красноречиво говорят, че през 1983 г. правителството не ще бъде в състояние да създаде условия за намаляване на безработицата, а се стреми, поне засега, единствено към нейното задържане на равнището на 1982 г.

Проблемът за безработицата беше в центъра на изказването и на министъра на Националната икономика Г. Арсенис. Той подчерта, че за да се постигне намаляване на процента на безработицата, е необходимо брутният национален продукт да се увеличава годишно най-малко с 4%. Такава цел е залегнала и в 5-годишната програма за икономическо развитие на страната през периода 1983–1987 година.

Като се имат предвид състоянието на гръцката икономика в момента и перспективите за нейното развитие през следващите две-три години, изказването на Арсенис звучи прекалено оптимистично.

в) В последно време правителството на ПАСОК все по-често започна да се позовава на 5-годишната програма, което навежда на мисълта, че с това то се стреми да докаже на гръцкия народ, че е необходимо „търпение и време“, за да се излезе от икономическата криза, обхванала всички сектори на икономиката. Основният мотив в изказванията на почти всички министри и ръководни фактори на ПАСОК е, че трудностите, които преживява гръцката икономика през последните години, не могат да бъдат преодолені за кратък период от време, в течение на една-две години.

Струва ми се, че тази тактика на „протакане“ и призивите за „търпение“ от политическа гледна точка засега дават положителни резултати. Оптимистичните предвиждания за бъдещето смекчават донякъде предизвиканото недоволство от непрекъснатото въвеждане на нови ограничения, от покачването на цените и намаляването на реалните доходи на трудещите се, от непрекъснатото увеличаване на безработицата.

Независимо от това обаче се налага изводът, че необходимостта от нови ограничения, които ще засегнат главно дребни-

те и средни слоеве, ще доведе вероятно до протести и вълнения; с които правителството трудно ще се справи, макар засега да успява да контролира до известна степен профсъюзното движение в страната, до голяма степен благодарение на въздържащата роля, оказвана от ГКП.

За К. Караманлис опасността се крие в продължаващото дестабилизиране на гръцката икономика, което би имало за последствие социални и политически сътресения. Нека не забравяме, че Караманлис прие ПАСОК спокойно, наблюдаваше изборната борба с „Нова демокрация“, без да се намеси и облекчи преминаването на властта в ръцете на А. Папандреу. Той не си бе поставил за задача да препречи пътя на ПАСОК към властта. Интимното му желание продължава да е превръщането на ПАСОК в една традиционна партия от лявоцентристки тип, която да задържи влиянието на ТКП, за да се наложи в Гърция един по-уравновесен парламентарен режим, подобен на този в западноевропейските страни.

Следователно в настоящия етап и вътрешнополитическото състояние не поражда сериозни проблеми в отношенията между К. Караманлис и А. Папандреу. Но растящата опозиция на имотните класи да се отзоват на правителствените апели за по-енергично участие в съживяването на икономиката и за инвестиции, засилващият се натиск на правителството спрямо тях и задълбочаващото се народно недоволство се приемат като симптоми на една възможна вътрешнополитическа криза през тази година. В такъв случай правителството и А. Папандреу могат да бъдат поставени, по силата на наложената необходимост, пред избора – тогава накъде. Същия въпрос вече си задава „Нова демокрация“ и по всичко изглежда – и К. Караманлис. Това дава основание на мнозина да пророкуват, че най-късно до есента на т. г. ще се разбере накъде ще еволюират събитията в Гърция. Дотогава се очаква да се изясни – правителството на ПАСОК ще овладее ли икономическото положение с обявените досега мерки, или ще бъде принудено да обяви навлизането в някакъв „нов етап“. Този именно „нов етап“, със своите неизвестности, крие в себе си реална възможност и за по-открит сблъсък между К. Караманлис и А. Папандреу. К. Караманлис

с президентските си права е може би най-съществената пречка за осъществяване на каквито и да било по-радикални промени, дори в рамките на съществуващата система.

3. *Политическата демонстрация на К. Караманлис в Каламата*

Обща е констатацията, че с речта си в Каламата на 1 февруари т.г. К. Караманлис не блесна с нови идеи, а повтори онова, което многократно е говорил през последните 9 години – и като министър-председател, и като президент. Новото е, че за пръв път в качеството си на президент се изяви открито като „регулатор на режима“. Опирайки се на богатия си личен опит, на неоспоримия си авторитет, К. Караманлис се опита под форма на омекотяване на политическите страсти да напомни, че той е призван да бди за спокойствието на страната и няма да допусне то да бъде застрашено от неуместни действия или да бъде подкопано единството на нацията. Словото му бе така построено, че изглеждаше насочено към всички политически партии, към правителството и опозицията. Затова открито никой не изрази недоволство, като проправителствените вестници поставиха ударение на едни аспекти, опозицията – на други.

Нека напомним най-напред, че поводът за такава манифестация бе незначителен – един религиозен празник; мястото – Южен Пелопонес, един от най-консервативните райони в страната; подготовката – извършена по аналогия на ярките предизборни митинги (предварителен шум в пресата, изпращане на агитатори, мобилизация на околното население, масово плакати и т. н.).

В своята реч Караманлис отхвърли ясно и твърдо обвиненията на ПАСОК за „тежкото наследство“, което му е било оставено от предшестващите правителства, подсказвайки, че такива формулировки визират всъщност него. В тази връзка той се обяви против разделянето на обществото на „демократични и недемократични сили“, не само защото това би довело да политическа безизходица, а защото това противопоставяне е „изкуствено и лъжливо“. Напомни, че демократизирането на Гърция и „националното побратимяване“ не съществуват от сега, не са завоевание на ПАСОК, а началото е поставено от

самия него през 1974 г., когато „е било забравено миналото, включително с легализирането на ГКП“ и са били поставени основите на истинска демокрация в страната. Ето защо именно той, Караманлис, дава гаранция, че тази демокрация не е заплашена и не може да се заплаши от никого. Може обаче да се отслабва с „подозрителните, безотговорни и лъжливи слухове за преждевременни избори, за правителствени промени, за съществуването на „видими и невидими центрове“.

След като предупреди онези, които говорят за „национално единомислие и единоействие“, а не правят нещо, за да наложат тези принципи в политическия живот (предупреждение, насочено предимно към ПАСОК), той отправи същевременно призив правителството да се остави да решава кризисните проблеми „спокойно, без отвлечане на вниманието му в други насоки“ (предупреждение към „Нова демокрация“). Категоричното отхвърляне на идеята за провеждане на преждевременни парламентарни избори и на политиката, пречатваща нормалното функциониране на държавата и увреждането на демокрацията, имаше предвид А. Папандреу. Бях единствен на първата среща на социалистическите посланици, който обърна внимание на тази насоченост на речта на Караманлис. На следващата среща вече се прие това обяснение и то бе подкрепено с мнения в този смисъл на някои от ръководителите на ПАСОК, с които са били проведени разговори.

Манифестацията в Каламата, поздравена с ликуване от целия консервативен печат и от десницата, означава според мен един решителен момент в усилията на Караманлис да превърне Гърция от парламентарна република в президентска република. На такава стъпка той се реши благодарение на обединения натиск върху него от обкръжението му и от западноевропейските съюзници на Гърция. Не можеше този негов стремеж да не се отрази на отношенията му с А. Папандреу и да не получи отпор. Още повече, че в цялата реч на Караманлис бе прокарана като червена нишка идеята за недопускане не толкова на политически сътресения, колкото на изменения на установената от него държавна система, т.е. да се запази по неговия израз „демократията“ (държава и социална система) такава, каквато е.

А. Папандреу не закъсня със своя отговор. Той устрои не по-малко внушителен и още по-ентузиазирани митинг в Янина на 20 т. м., наподобяващ също предизборна манифестация. В речта си Папандреу недвусмислено подчерта, че ПАСОК е дошъл на власт в името на „промяната“, защото народът отрече предишния режим. И той тържествено обеща, че ще осъществи тази промяна във всички области – икономическа, социална и политическа. На тезата на Караманлис за запазване на режима той противопостави антитезата за промяна на режима. Колкото и да бе съдържан поради особения момент (идването на Н. Тихонов, отговора на Рейгън, подновяване на преговорите за американските бази), А. Папандреу бе напълно ясен и отлично разбран. Без открити нападки двамата ръководители излязоха публично с директен апел към народните маси от противоположни концепции. Няма конфронтация между тях, но не може да не се направи констатацията, че отношенията между К. Караманлис и Папандреу са вече обтегнати. За това свидетелстват и посещенията на К. Караманлис в чужбина, осъществени и предстоящи. Той прие да говори в Страсбург в Парламента на Европейската общност почти едновременно с участието на А. Папандреу на срещата на високо равнище на ЕИО. Това са демонстрации, чиято цел е да се покаже, че не само А. Папандреу определя външнополитическия курс и отношенията на Гърция с останалите страни.

Въпреки всичко не може да се направи изводът, че обтягането на отношенията отбелязва началото на стълкновение между двамата ръководители. Обстановката, както вътрешна, така и международна, е толкова сложна, че ги заставя да бъдат много внимателни и да избягват сътресения в политическия живот на Гърция. При това К. Караманлис не може да не държи сметка какво ще стане след две години, когато ще се пристъпи към избор на нов президент. На К. Караманлис са присъщи чертите на средния грък – съмнение във всичко, страх да не загуби авторитета и доверието, за което е работил дълги години и каквито действително си е извоювал, поради което търси и ще продължи да търси непосредствен допир и контакт във всички насоки – включително и с А. Папандреу. Не свидетелстват

ли за това и усилията му да подготви психологическите условия за едно бъдещо коалиционно правителство и в средите на „Нова демокрация“, и у самия А. Папандреу (според Г. Янарос, главен редактор на в. „Авги“, който ми разказа своя разговор с Караманлис, за което информирах).

Израз на това даде със свое неотдавнашно изявление сам Г. Ралис, преценявайки, че обстановката, създадена от политиката на ПАСОК, е близка до границите на „критичността“, поради което е необходимо да се наложат и други решения – например образуването на правителство, което да получи по-широка подкрепа и общо доверие от всички. От това последваха коментари, че не е изключено по този начин Ралис да предлага услугите си, след като вече е очевидно, че не е така „остър“ против правителството на ПАСОК.

Периодът в Гърция е крайно динамичен, води се една сложна и многопосочна политика, която изисква много сили и ловкост. К. Караманлис е доказал, че ги притежава. Мнозина са, които са склонни да смятат, че и в настоящия момент той е по-силният, че А. Папандреу губи влияние. Струва ми се, че развитието на последните събития показва обратното. Независимо от нерешените политически проблеми А. Папандреу постигна един голям успех, който той, убеден съм, ще съумее да експлоатира до края – издигна международната роля на Гърция. Той накара вече да го приемат сериозно, да се съобразяват с него – и в рамките на ЕИО, и в НАТО, и в САЩ, и в Социалистическата общност. В самата Гърция доверието към него не е засегнато. Един от най-близките съветници на К. Караманлис, П. Ламбриас, ми каза, че ПАСОК може да загуби влияние, но увлечението по А. Папандреу продължава да е толкова силно, че той със своята личност и обаяние ще осигури успеха на ПАСОК и при следващите парламентарни избори. Дълго време съществуващото разбиране, превърнато в догма, че Караманлис даде краен израз на реалните възможности за еволюция на политическото развитие на Гърция, е превъзможнато. А. Папандреу доказва, че е възможно да се отиде и по-нататък, заставайки и останалите партии да внесат необходимите корекции в своята стратегия и тактика. К. Караманлис повика в Каламата

единствен Й. Бутос, а може би съзнателно избра именно неговия район, за да му даде повече тежест. Бутос, обявявайки се за изразител на дълбоките тежнения на Караманлис само преди няколко дни обяви, че „Нова демокрация“ ще възстанови силата си само ако възприеме центристка платформа. В тази насока действа и А. Канелопулос.

Значи ли това, че в гръцкия политически живот процесът на олевяване е станал толкова необратим, че и една дясна, консервативна партия гледа да се преоблече в одеждите на центристка платформа, и то след като центристкото движение бе съкрушено именно от К. Караманлис и довършено от А. Папандреу?

Реални ли са надеждите на голямото мнозинство от гръцкия народ, че А. Папандреу ще постави началото на дълбоки социални и политически промени, които ще открият пътя за социалистически преобразувания в Гърция?

Това е друга тема, на която трудно може да се отговори сега, както е трудно да се прогнозира до каква степен и в каква насока ще еволюират по-нататък отношенията между президента К. Караманлис и министър-председателя А. Папандреу, двете силни личности на съвременна Гърция.

Атина, 22. II. 1983 г.